

Nr 71

Memorial angående engångsunderstöd åt Margaretha Frantz.

Bankoutskottet upptar i detta memorial frågan om visst engångsunderstöd till framlidne f. d. förste bankvaktmästaren hos riksbanken Nils Frantz' fränskilda hustru Margaretha Frantz.

De förhållanden som föranleder utskottets initiativ är följande.

Nils Frantz, född 1898, var i sitt första äktenskap, ingånget år 1927, gift med Margaretha Frantz, som är född den 13 november 1902. Efter föregående hemskillnad dömdes år 1948 till äktenskapsskillnad mellan makarna. Nils Frantz gifte 1956 om sig med Kerstin Frantz, född 1903. Han avled den 7 maj 1965.

I ett mellan makarna inför förestående hemskillnad år 1946 ingånget avtal förband sig Nils Frantz att till Margaretha Frantz utge visst underhållsbidrag och stadgades att Margaretha Frantz skulle vara berättigad till änkepension efter Nils Frantz för den händelse denne skulle avlida före henne. Varken i hemskillnads- eller i äktenskapsskillnadsdomen förordnades dock om rätt för Margaretha Frantz till familjepension. Efter mannens frånfälle utbetalade statens personalpensionsverk sådan pension till Kerstin Frantz. Sedan Margaretha Frantz av verket upplysts om att enligt 13 § 2 mom. statens allmänna tjänstepensionsreglemente (SPR) ett villkor för att fränskild hustru skall äga rätt till familjepension är att domstol förordnat därom, instämde hon Kerstin Frantz inför Svartlösa domsagas häradsrätt och yrkade att bli tillerkänd rätt till familjepension efter Nils Frantz.

Under hänvisning till högsta domstolens avgörande i ett mål av likartad beskaffenhet (NJA 1965 s. 89) förordnade häradsrätten genom dom den 20 september 1966 att Margaretha Frantz skulle äga rätt till familjepension efter Nils Frantz. I domskälen redovisades förebragta utredningar rörande parternas levnadsvillkor och en därpå grundad bedömning av deras behov av pensionen. Kerstin Frantz fullföljde talan mot domen hos Svea hovrätt, som genom dom den 1 juni 1967 fastställde häradsrättens dom i huvudsaken men gjorde viss ändring i fråga om gäldande av rättegångskostnader. Sedan Kerstin Frantz fullföljt talan även mot hovrättens dom beslöt högsta domstolen den 5 januari 1968 att icke meddela prövningstillstånd. Hovrättens dom stod alltså fast.

I anledning därav tillförsäkrade statens personalpensionsverk genom beslut den 26 januari 1968 Kerstin Frantz och Margaretha Frantz rätt till familjepension enligt SPR med ett bruttobelopp av 588 kronor för månad i

1968 års pensionsnivå, att — så länge båda vore pensionsberättigade — delas lika mellan dem. För Margaretha Frantz' del skulle pensionen på grund av bestämmelserna i 13 § 3 mom. SPR utgå från och med månaden efter högsta domstolens beslut, dvs. från och med den 1 februari 1968. Efter förnyad prövning bekräftade personalpensionsverket sitt beslut den 20 mars 1968.

Margaretha Frantz' befullmäktigade ombud anförde hos bankoutskottet besvär över personalpensionsverkets beslut och anhöll om ändring av detta såvitt gällde tidpunkten från och med vilken pension skulle utgå. I besvären och i senare ingivna påminnelser anförde ombudet bl. a. följande. Samtliga omständigheter som enligt häradsrättens dom skulle medföra rätt för Margaretha Frantz att erhålla pension hade förelegat vid Nils Frantz' död. Kort härefter hade Margaretha Frantz gjort hänvändelse i saken till personalpensionsverket, men först efter åtskillig tid hade hon fått besked att domstolsförordnande erfordrades. Den rättsliga prövningen hade genom motpartens förvällande blivit onödigt utdragen. Kerstin Frantz hade sålunda under lång tid fått uppbära hela pensionsbeloppet, trots att enligt häradsrättens av överinstanserna fastställda dom hälften därav skulle tillkomma den frånskilda hustrun.

Om Margaretha Frantz' personliga förhållanden framgår av handlingarna — bl. a. häradsrättens dom — följande. Hon utvandrade — enligt uppgift av hälsoskäl — år 1955 till Brasilien, där hon är bosatt i São Paulo. Hon har sedan dess inte varit skriven i Sverige och torde inte ha möjlighet att erhålla svensk folkpension. Hon har förlorat synen på ena ögat, och hennes hälsa är vacklande. Hon är oförmögen till arbete, saknar tillgångar och har för att få medel till sitt uppehälle tvingats skuldsätta sig.

Vid prövning av de nämnda besvären har bankoutskottet i likhet med statens personalpensionsverk funnit att rätt till familjepensionsförmån för Margaretha Frantz inträtt först i och med att lagakraftägande domstolsförordnande därom förelegat, dvs. genom högsta domstolens beslut att icke meddela prövningstillstånd, och att förmånen därför författningsenligt skolat, såsom också skett, tillerkännas henne från och med månaden efter detta beslut. Utskottet har följaktligen lämnat besvären utan bifall.

Av redogörelsen framgår att i ett fall som detta den part som pensionsförmånen ursprungligen tillerkänts får, om hon fullföljer talan till högre instans, under avsevärd tid efter lägre instans' sedermera fastställda dom tillgodogöra sig den del av förmånen som enligt domen icke längre skall tillkomma henne. Detta förhållande ter sig mindre tillfredsställande. Enligt vad utskottet erfarit har möjligheterna att åstadkomma en ändring härvidlag upptagits till övervägande inom Kungl. Maj:ts kansli.

Den nackdel som nu gällande regler i fall som det här redovisade generellt sett kan medföra för käreandeparten har för Margaretha Frantz' del varit särskilt påtaglig. Hon är som ovan sagts oförmögen till arbete och lever

under betryckta omständigheter. Såsom bosatt i utlandet saknar hon möjlighet att få folkpension och andra sociala förmåner som står till buds för de svenska medborgare som är bosatta i Sverige.

Med hänsyn till angivna förhållanden föreslår utskottet att riksdagen tillerkänner Margaretha Frantz ett engångsunderstöd svarande mot en del av det pensionsbelopp som ytterligare skulle ha tillkommit henne om familjepension kunnat beviljas henne från och med månaden efter häradsrättens dom. Understödet, vars storlek inom angiven ram torde få bestämmas skönsmässigt, bör enligt utskottets mening utgå med 4 000 kr. Beloppet bör utbetalas av riksbanken, som i sista hand svarar för kostnaderna för den familjepension som nu utgår till Margaretha Frantz.

Äberopande vad här anförts hemställer utskottet,

att riksdagen beviljar Margaretha Frantz ett engångsunderstöd av 4 000 kronor att utbetalas av riksbankens medel.

Stockholm den 3 december 1968

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s), Åkerlund (h), Lundin (s), Enarsson (h) och Österdahl (fp);

från andra kammaren: herr Regnéll (h), fru Renström-Ingenäs (s), herrar Berglund (fp), Börjesson i Glömminge (cp), Bengtsson i Landskrona (s), Larsson i Umeå (fp), Rask (s) och Gustavsson i Ängelholm (s).